

POKAZATELJI USPJEHA POSLOVANJA BANAKA USKLAĐENI S RIZIČNIM PROFILOM BANKE

Granić, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:411169>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-06-28**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**POKAZATELJI USPJEHA POSLOVANJA BANAKA
USKLAĐENI S RIZIČNIM PROFILOM BANKE**

Mentor:
izv. prof. dr. sc. Roberto Ercegovac

Studentica:
Karla Granić

Split, lipanj, 2016.

Sadržaj

1. UVOD	3
1.1. Definiranje problema istraživanja	3
1.2. Ciljevi rada	3
1.3. Metode rada	3
1.4. Struktura rada	4
2. POKAZATELJI POSLOVANJA BANAKA	5
2.1. Pokazatelji profitabilnosti	6
2.1.1. Profitabilnost ukupne imovine (ROA)	6
2.1.2. Profitabilnost vlasničke glavnice (ROE)	8
2.1.3. Profitna marža	9
2.2. Tržišni pokazatelji poslovanja banaka (pokazatelji investiranja)	11
2.3. Pokazatelji likvidnosti	12
2.4. Pokazatelji zaduženosti	13
2.5. Pokazatelji aktivnosti	14
2.6. Pokazatelji ekonomičnosti	14
3. MANJKAVOST STANDARDNIH POKAZATELJA POSLOVANJA BANAKA	16
3.1. Analiza i interpretacija pokazatelja profitabilnosti	16
3.2. Analiza i interpretacija pokazatelja investiranja	17
3.3. Analiza i interpretacija pokazatelja likvidnosti	17
3.4. Analiza i interpretacija pokazatelja zaduženosti	18
3.5. Analiza i interpretacija pokazatelja aktivnosti	19
3.6. Analiza i interpretacija pokazatelja ekonomičnosti	19
4. RAZVOJ POKAZATELJA POSLOVANJA USKLAĐENIH S RIZIKOM	21
4.1. RAROC	21
4.2. RORAC	24
5. PRIMJENA I PRIKAZ STANJA NA RAZINI EUROPSKOG BANKARSKOG SUSTAVA	26
6. ZAKLJUČAK	31
Literatura	32

1. UVOD

U globalnim je razmjerima razvidan trend smanjivanja broja kreditnih institucija. Usporavanje poslovnih aktivnosti banaka rezultat je višegodišnjeg pada gospodarske aktivnosti. Kao posljedica takvog stanja potražnja za kreditima biva sve manja, uslijed čega se javlja i kreditni rizik (Hrvatska narodna banka, 2015).

Sasvim je jasno da su banke, kako bi opstale, morale odgovoriti na takvo stanje. Evidentno je da su morale promijeniti uvjete poslovanja. Smanjen broj kreditnih institucija u posljednjih nekoliko godina može biti posljedica neuspješne adaptacije novonastalim uvjetima poslovanja. Zbog toga je vrlo važno promišljati o pokazateljima uspjeha poslovanja banaka usklađenih s rizičnim profilom banke. Uspješna adaptacija jedne banke može poslužiti kao model ostalim bankama, no i dalje to ne znači da će se sve banke uspjeti adaptirati.

1.1. Definiranje problema istraživanja

Temeljni problem istraživanja odnosi se na selekciju pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka koji u sebi sadržavaju i rizični profil banke. S obzirom na rizični profil banke i njegove specifične utjecaje mogu se izdvojiti najsadržajniji pokazatelji koji se u bankama koriste, a to su ROA, ROE i RAROC te RORAC. Zbog toga će se njima posvetiti najviše pažnje u ovom završnom radu.

1.2. Ciljevi rada

Budući da nam prethodno navedena dva pokazatelja najviše govore o uspješnosti poslovanja banaka, i ciljevi rada će se odnositi na analizu pokazatelja i njihovu važnost u analizi performansi poslovanja banke.

1.3. Metode rada

Metodom kabinetskog istraživanja prikupit će se sva relevantna literatura koja se odnosi na pokazatelje uspješnosti poslovanja banaka s obzirom na njihov rizični profil. Analizirat će se najvažnije teorijske i praktične postavke iz dostupne literature te će se

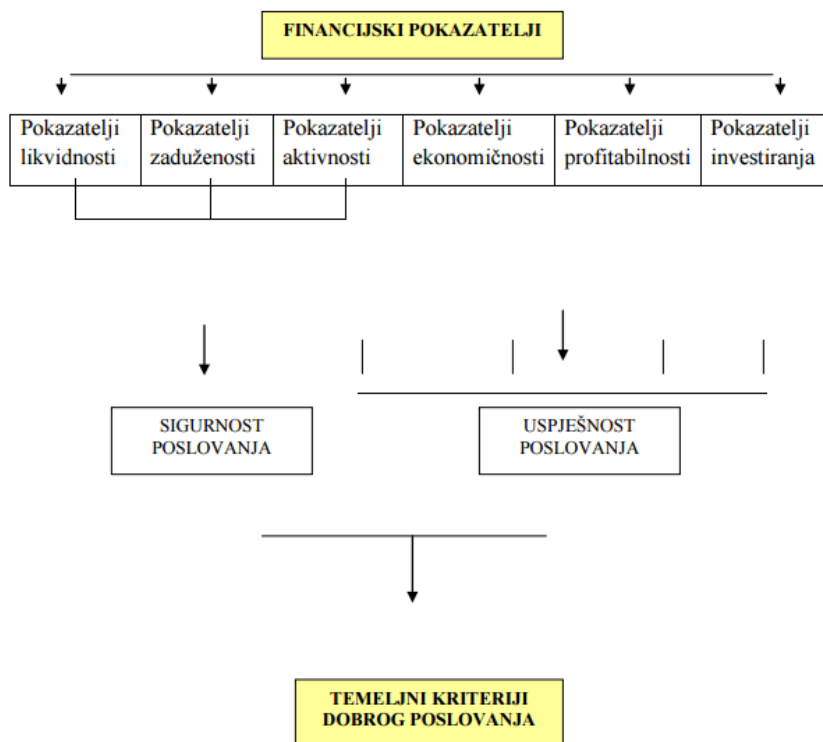
metodom sinteze i deskripcije povezati s praktičnim primjerima na razini europskog bankarskog sustava.

1.4. Struktura rada

Osim uvodnog dijela, ovaj se završni rad sastoji od nekoliko ključnih poglavlja kroz koja će se prožimati pokazatelji uspješnosti poslovanja banaka usklađenih s rizičnim profilom banke. U drugom poglavlju pojasnit će se pojam pokazatelja poslovanja banaka, uključujući i one koji se ne vežu za rizični profil banke. U trećem poglavlju analizirat će se manjkavost standardnih pokazatelja poslovanja banaka, dok će u četvrtom poglavlju prioritet biti razvoj pokazatelja poslovanja usklađenih s rizikom. Peto poglavlje bit će rezervirano za primjenu i prikaz stanja na razini europskog bankarskog sustava. U zaključnom dijelu sintetizirat će se glavne ideje iznesene u prethodnim poglavljima rada te će se dati vlastito mišljenje na temu.

2. POKAZATELJI POSLOVANJA BANAKA

Kao primarni cilj poslovanja svake banke izdvaja se profit, no samo ako su u svakom trenutku banke sposobne izvršiti cjelokupne dospjele obveze te očuvati vrijednost investiranog kapitala dioničara. Unatoč tome mora se naglasiti kako profitabilnost i uspješnost poslovanja banaka nije važna samo njihovim dioničarima, upravama, zaposlenima i komitentima, već i cjelokupnoj javnosti. S obzirom na činjenicu da bankarski sustav i na globalnoj razini upravlja najvećim dijelom ukupne nacionalne štednje, očekivano je da svojim aktivnostima ne teži isključivo interesima vlasnika, nego i razvoju gospodarstva zemlje (ili zemalja) u kojoj posluje (Pejić Bach, Posedel, & Stojanović, 2009, str. 82).

Slika 1. Veza između finansijskih pokazatelja i dobrog poslovanja

Izvor: (Mesarić, 2009, str. 4)

Postoji nekoliko analitičkih pomagala u obliku različitih pokazatelja uspješnosti poslovanja banaka, kao što su:

- pokazatelji profitabilnosti,
- tržišni pokazatelji poslovanja banaka,
- pokazatelji likvidnosti,

- pokazatelji zaduženosti,
- pokazatelji aktivnosti,
- pokazatelji ekonomičnosti (Mesarić, 2009, str. 1).

Osim toga, informacije koje banke godišnje izdaju o okviru financijskih izvještaja služe dobivanju različitih omjera koji ukazuju na stupanj uspješnosti poslovanja banke u cjelini te pojedinih komponenata njezine bilance (Pavković, 2004, str. 180)

S obzirom da su prethodno navedene tri kategorije pokazatelja ključne kako bi se mogla identificirati uspješnost u poslovanju, u narednim će se odjeljcima prikazati nekoliko izabranih alata preko kojih je moguće analizirati uspješnost poslovanja banke.

2.1. Pokazatelji profitabilnosti

Profitabilnost poslovanja posljedica je uspješnosti realizacije svih mjera poslovne politike banke. Pokazatelji profitabilnosti banke koriste se s ciljem kvantifikacije rezultata poslovanja banke, bilo uspješnog ili neuspješnog (Pavković, 2004, str. 180). Budući da se učinkovitost banaka može promatrati kroz mnogo pokazatelja, potrebno je izbor suziti na nekoliko najvažnijih pokazatelja. Iz tog će se razloga u ovom slučaju pažnja posvetiti sljedećim pokazateljima profitabilnosti banaka:

- ROA,
- ROE,
- Bruto profitna marža (Vučković, 2010, str. 5).

2.1.1. Profitabilnost ukupne imovine (ROA)

Profitabilnost ukupne imovine (ROA, *eng. return on assets*) odnosi se na stopu profitabilnosti ukupne imovine banke. Radi se o omjeru koji odražava sposobnost ostvarivanja profita angažmanom prosječne imovine banke u određenom periodu. ROA se računa kao omjer dobiti nakon oporezivanja i prosječne ukupne imovine.

$$ROA = \frac{\text{dobit nakon oporezivanja}}{\text{prosječna ukupna imovina}}$$

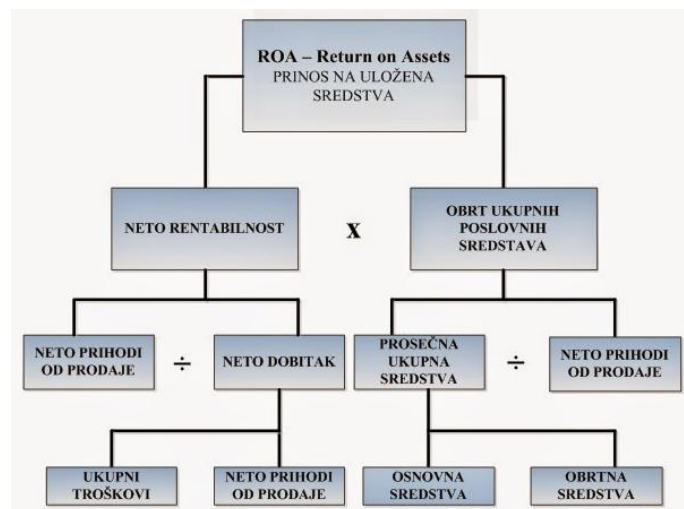
Ako je rezultat jednak ili veći od jedan, onda se investiranje u dionice te banke smatra profitabilnim. Idealno bi bilo kada bi se u nazivniku prethodno navedene formule iskazao prosjek dnevnih veličina, no u većini država takve podatke nije moguće osigurati, stoga se koriste mjesečni, pa čak i kvartalni prosjeci (Pavković, 2004, str. 180-181).

Andrew G. Haldane, izvršni direktor Bank of England, smatra kako je idealni pokazatelj profitabilnosti banke manje usmjeren na uski podskup bilance, kao što je kapital, te bolji u smislu prilagodbe riziku, za razliku od ROE, koji će se kasnije pojasniti. Prema njegovom mišljenju, jedini pokazatelj koji objedinjuje oba navedena kriterija jest upravo ROA (Haldane, 2011, str. 13).

Pavković (2004, str. 182) navodi kako se profitabilnost imovine ROA grupira u prihode i troškove, pri čemu vrijedi:

$$\begin{aligned}
 \text{neto dobit} &= (\text{troškovi} + \text{porezi}) - \text{ukupni prihodi}; \text{ukupni prihodi} \\
 &= \text{kamatni prihodi} + \text{nekamatni prihodi} \\
 &+ \text{dobitci ili gubitci od vrijednosnica}
 \end{aligned}$$

Dijeljenjem obje strane s ukupnom prosječnom imovinom dekomponira se ROA u njezine komponente. DuPont analiza može se vršiti u obliku ROA analize (Slika 1.), a služi menadžerima za evaluaciju performansi u terminima povrata na ulaganje (Vukoja, n. d. , str. 15).

Slika 2. DuPont shema ROA

Izvor: (Ružičić, 2015)

2.1.2. Profitabilnost vlasničke glavnice (ROE)

Profitabilnost vlasničke glavnice, odnosno stopa profitabilnosti dioničkog kapitala (ROE, *eng. return on equity*) računa se kao omjer neto dobiti nakon oporezivanja i prosječnog dioničkog kapitala.

$$ROE = \frac{\textit{neto dobit}}{\textit{prosječna ukupna imovina}} \times \frac{\textit{prosječna ukupna imovina}}{\textit{prosječni dionički kapital}}$$

ROE služi mjerenju povrata na dionički kapital, tj. vlasnicima banke pokazuje koliku je dobit menadžment banke ostvario po kuni/euru njihova udjela u kapitalu banke. Kako bi realna vrijednost kapitala bila očuvana u uvjetima inflacije, ROE bi trebao biti barem jednak stopi inflacije. U slučaju da rezervacije za potencijalne gubitke nisu realno utvrđene u odnosu na rizičnost kreditnog portfelja, onda to ima utjecaja na realnost oba pokazatelja (ROA i ROE). Treba istaknuti kako agregatnu bankovnu profitabilnost determiniraju pokazatelji ROE i ROA (Pavković, 2004, str. 181).

Pokazatelj ROE povezuje ROA i financijsku polugu, zatim dekomponira ROA u sastavne elemente. U SAD-u je 1972. godine prvi put prezentirana evaluacija bankovnog poslovanja analizom omjera, koja osigurava izračun izvora i veličinu bankovnog profita s obzirom na preuzete rizike. Model ROE jedan je od pokazatelja koji se koristi u analizi bankovne profitabilnosti i identifikaciji specifičnih utjecaja sljedećih faktora:

- kreditnog rizika,
- rizika likvidnosti,
- rizika kamatnih stopa,
- operativnih rizika,
- kapitalnih rizika.

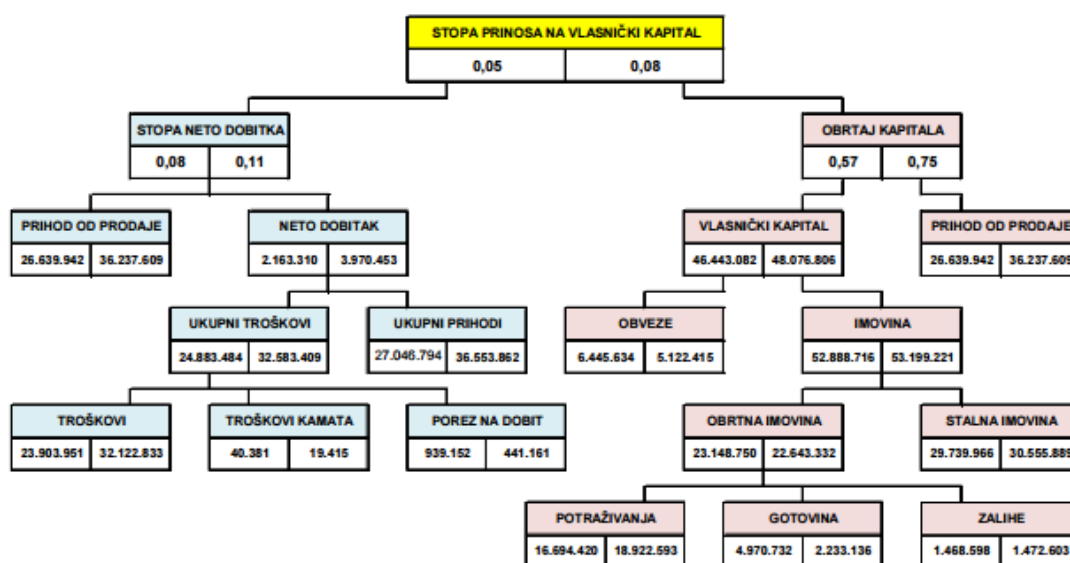
Osim toga, ROE je vezan za ROA multiplikatorom kapitala EM prema sljedećoj formuli, a koji prezentira mjeru profita i rizika (Pavković, 2004, str. 181):

$$EM = \frac{\textit{ukupna imovina}}{\textit{ukupni dionički kapital}};$$
$$ROE = \frac{\textit{neto dobit}}{\textit{prosječna ukupna imovina}} \times \frac{\textit{prosječna ukupna imovina}}{\textit{prosječni dionički kapital}} = ROA \times EM$$

Rentabilnost kapitala može se računati i prema sljedećoj formuli, pri čemu vrijedi:

- rentabilnost kapitala predstavlja omjer dobiti i prosječnog kapitala,
- rentabilnost prihoda računa se kao omjer dobiti i prihoda,
- obrt sredstava odnosi se na omjer prihoda i prosječnih sredstava (Vukoja, n. d. , str. 15):

$$ROE = \text{rentabilnost prihoda} \times \text{obrt sredstava} \times \left(\frac{\text{sredstva}}{\text{kapital}} \right)$$

Slika 3. DuPont analiza ROE prema primjeru jednog poduzeća

Izvor: (Vukoja, n. d. , str. 16)

2.1.3. Profitna marža

Profitna marža ili marža dobitaka pokazuje postotak ostvarenog dobitka u odnosu na vrijednost cjelokupnog posla izraženog kroz ostvareni prihod u određenom vremenskom razdoblju. Osim toga, može se odnositi i na svaki pojedinačni posao, pri čemu ovisi o kategoriji profita i prihoda. Profitna marža računa se prema sljedećoj formuli (Vinković Kravaica, n.d.):

$$\text{profitna marža} = \frac{\text{dobitak}}{\text{prihod od prodaje}} \times 100$$

U Tablici 1. prikazane su kategorije profitne marže s obzirom na primijenjenu kategoriju dobitka.

Tablica 1. Kategorije profitne marže

PROFITNA MARŽA	
KATEGORIJE	OPIS
Bruto profitna marža	Indicira na mogućnost racionalizacije ukupnih troškova, odnosno ukazuje na prihode preostale za pokriće troškova uprave, prodaje, financiranja i ostvarivanja dobiti.
Operativna profitna marža	Pokazuje dobitak koji bi bio ostvaren prije oporezivanja kada bi se poduzeće financiralo bez kredita i zajmova.
Profitna marža prije oporezivanja	Ukazuje da poduzeću ostaje dio prihoda za dobitak nakon podmirenja svih troškova te je značajan pokazatelj u uvjetima čestih promjena fiskalne politike.
Neto profitna marža	Pokazuje koliko dio prihoda od prodaje ostaje kojim poduzeće može raspolagati po volji.
Marža neto preostalog profita	Pokazuje isplativost investiranja dioničara/vlasnika u odnosu na zaradu koju su mogli ostvariti investirajući u alternativni posao.

Izvor: (Vinković Kravaica, n.d.)

2.2. Tržišni pokazatelji poslovanja banaka (pokazatelji investiranja)

Pokazatelji investiranja općenito služe za mjerenje uspješnosti investiranja u redovne dionice poduzeća. Da bi računanje ovih pokazatelja bilo moguće, osim podataka dostupnih u financijskim izvješćima, nužno je navesti i podatke o dionicama. U praksi se najčešće koriste sljedeći pokazatelji investiranja:

- dobit po dionici (EPS), koja predstavlja atraktivnost ulaganja u poduzeće,
- dividenda po dionici (DPS), odnosno iznos koji će dioničar dobiti za svaku dionicu,
- odnos isplate dividendi (DPR),
- ukupna rentabilnost dionice (P/E ratio), pri čemu naglasak leži na kapitalu iskazanom po tržišnoj, a ne knjigovodstvenoj vrijednosti,
- dividendna rentabilnost dionice, odnosno prinos po dividendi (Šarlija, 2009, str. 13-14).

U Tablici 2. prikazani su pokazatelji investiranja i način računanja.

Tablica 2. Pokazatelji investiranja s pripadajućim formulama za izračun (prilagođeno prema (Šarlija, 2009)).

POKAZATELJI INVESTIRANJA	FORMULA
Dobit po dionici (EPS)	$EPS = \frac{\text{neto dobit}}{\text{broj dionica}}$
Dividenda po dionici (DPS)	$DPS = \frac{\text{dio neto dobiti za dividende}}{\text{broj dionica}}$
Odnos isplate dividendi (DPR)	$DPR = \frac{\text{dividenda po dionici}}{\text{dobit po dionici}}$
Ukupna rentabilnost dionice (P/A ratio)	$P/A \text{ ratio} = \frac{\text{dobit po dionici}}{\text{tržišna cijena dionice}}$
Dividendna rentabilnost dionice	$\text{dividendna rentabilnost dionice}$ $= \frac{\text{dividenda po dionici}}{\text{tržišna cijena dionice}}$

2.3. Pokazatelji likvidnosti

U suvremenoj se literaturi može naći nekoliko definicija likvidnosti, ali se najčešće definira kao sposobnost pretvaranja sredstva iz nekog oblika u novac. Općenito govoreći, likvidnost se odnosi na svojstvo sredstava koji se mogu transformirati u gotovinu dovoljnu za pokriće preuzetih obaveza. Ako bilo koje poduzeće nije likvidno, onda je jasno da posluje s poteškoćama te nema dovoljno sredstava za pokriće obaveza (Markin, 2012).

Tablica 3. Koeficijenti likvidnosti (prilagođeno prema (Markin, 2012))

KOEFICIJENT LIKVIDNOSTI	OBJAŠNENJE	FORMULA
Koeficijent tekuće likvidnosti	Pokazuje omjer kratkotrajne imovine i kratoročnih obaveza te bi trebao biti viši ili jednak 2, što znači da banka ima dvostruko više sredstava nego što su kratkoročne obaveze koje dolaze na naplatu. Problem je što ne uzima u obzir nenaplativa potraživanja i nekurentne zalihe.	$\textit{koeficijent tekuće likvidnosti} = \frac{\textit{kratkotrajna imovina}}{\textit{kratoročne obaveze}}$
Koeficijent ubrzane likvidnosti	Izuzima zalihe iz izračuna, zbog čega je precizniji kao mjerilo likvidnosti. Trebao bi biti veći od 1 jer kratkoročne obaveze ne bi smjele biti veće od kratkotrajne imovine umanjene za zalihe.	$\textit{koeficijent ubrzane likvidnosti} = \frac{\textit{novac} + \textit{potraživanja}}{\textit{kratkoročne obaveze}}$
Koeficijent trenutne likvidnosti	Odnosi se na pokrivenost kratkoročnih obaveza novčanim sredstvima i ne bi trebao biti manji od 0,10.	$\textit{koeficijent trenutne likvidnosti} = \frac{\textit{novac}}{\textit{kratkoročne obaveze}}$

Uz navedena tri koeficijenta Mesarić (2009, str. 5) navodi i koeficijent financijske stabilnosti kao jedan od pokazatelja likvidnosti. On bi trebao biti manji od 1 jer se banka u pravilu mora financirati iz kvalitetenih dugoročnih izvora. Tako je odnos ovog pokazatelja i financijske stabilnosti obrnuto proporcionalan; što je vrijednost koeficijenta veća, financijska je stabilnost manja.

$$\text{koeficijent financijske stabilnosti} = \frac{\text{dugotrajna imovina}}{\text{kapital} + \text{dugoročne obaveze}}$$

2.4. Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti odnose se na strukturu kapitala i načine na koje banka financira svoju imovinu. Vežu se za stupanj rizika ulaganja u banke. Zaduzenost ne mora biti nužno loša. Ukoliko je stupanj zaduzenosti pod kontrolom i kontinuirano se prati, a posuđena sredstva pravilno koriste, zaduzenost može rezultirati porastom povrata na investirano (Šarlija, 2009, str. 5). U Tablici 4 prikazani su koeficijenti zaduzenosti.

Tablica 4. Vrste koeficijanata zaduzenosti (prilagođeno prema Šarlija, 2009, str. 5-6)

KOEFICIJENT ZADUŽENOSTI	OBJAŠNJENJE
Koeficijent zaduženosti	Pokazuje do koje mjere banka koristi zaduživanje kao oblik financiranja. Što je veći odnos duga i imovine, veći je i financijski rizik.
Koeficijent vlastitog financiranja	Pokazuje koliko je imovine financirano iz vlastitog kapitala, a trebao bi biti veći od 50%.
Odnos duga i glavnice	Visoka vrijednost ukazuje na moguće poteškoće pri vraćanju posuđenih sredstava i plaćanju kamata.

Stupanj pokrića I i stupanj pokrića II Odnose se na pokriće dugotrajne imovine glavnicom u prvom slučaju, tj. glavnicom uvećanom za dugoročne obaveze u drugom slučaju. Podaci se povlače iz bilance.

2.5. Pokazatelji aktivnosti

Pokazatelji aktivnosti mjere koliko banka efikasno koristi svoje resurse te ukazuju na brzinu cirkuliranja imovine u poslovnom procesu. Najčešće korišteni pokazatelji aktivnosti su:

- Pokazatelj obrta ukupne imovine. Ovaj pokazatelj stavlja u odnos financijske učinke imovine s njenom ukupnom vrijednošću. Što je veći, veća je i brzina cirkuliranja.
- Pokazatelj obrta potraživanja. Ovaj pokazatelj pokazuje odnos prihoda od prodaje i prosječnih potraživanja te je na osnovu njega moguće računati i prosječno trajanje naplate potraživanja, pri čemu porast prosječnog vremena prodaje može ukazivati na probleme vezane uz naplatu potraživanja.
- Pokazatelj obrta zaliha. On pokazuje koliko puta godišnje banka okrene prosječne zalihe. Niski pokazatelj ukazuje na neproduktivno korištenje sredstava. Na osnovi pokazatelja obrta zaliha može se izračunati i broj dana vezivanja zaliha, odnosno prosječno trajanje obrta (Vukoja, n. d. , str. 10-11).

Pokazatelji aktivnosti u različitim oblicima ukazuju na relativnu veličinu kapitala koja podržava obujam poslovnih transakcija (Šarlija, 2009, str. 9).

2.6. Pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti mjere odnos prihoda i rashoda. Oni pokazuju koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. Temelj za izračun pokazatelja ekonomičnosti nalazi se u podacima iz računa dobiti i gubitka. Omjer ukupnih prihoda i ukupnih rashoda rezultira

pokazateljem ukupne ekonomičnosti. Ipak, potrebno je računati i djelomične pokazatelje ekonomičnosti kako bi se stekao bolji uvid u poslovanje. Poželjno bi bilo kada bi koeficijent ekonomičnosti bio što veći broj (Mesarić, 2009, str. 7).

Osim osnovnog pokazatelja ekonomičnosti, moguće je računati i druge pokazatelje:

- ekonomičnost poslovnih aktivnosti kao omjer prihoda i rashoda poslovnih aktivnosti,
- ekonomičnost financiranja kao omjer finansijskih prihoda i rashoda,
- ekonomičnost izvanrednih aktivnosti kao omjer izvanrednih prihoda i rashoda (Šarlija, 2009, str. 10).

3. MANJKAVOST STANDARDNIH POKAZATELJA POSLOVANJA BANAKA

U svijetu postoji veliki broj znanstvenih radova koji se bave analizom i ocjenom prediktivnih sposobnosti pokazatelja, odnosno njihovom sposobnosti predviđanja određenih poslovnih događaja (Streitenberger & Miloš Sprčić, 2011, str. 384). Osim toga, borjni su autori pokušali interpretirati pokazatelje poslovanja prikazane u prethodnom poglavlju. Na taj su način dali izniman doprinos ekonomiji i pomogli razumijevanju pokazatelja. U sljedećim će potpoglavljima ukratko biti analizirani nedostaci standardnih pokazatelja poslovanja.

3.1. Analiza i interpretacija pokazatelja profitabilnosti

Općenito, profitabilnost odražava konkurentnu poziciju bilo kojeg poduzeća na tržištu, a samim time i kvalitetu upravljanja njime. Račun dobiti i gubitka otkriva izvore zarade i komponente prihoda i rashoda. Zarada se može distribuirati dioničarima ili reinvestirati u društvo (Robinson, Van Greuning, Henry, & Broihahn, 2009).

Iako se pokazatelji profitabilnosti doimaju jasnima i upotrebljivima, u trenucima kada odnosi komponenti u bilanci i računu dobiti/gubitka nestandardni i kada se zahtijeva veća preciznost mjerenja očituju se problemi ovih pokazatelja. Nedostaci pokazatelja profitabilnosti mogu se grupirati s obzirom na:

- nizak vlastiti kapital prema visokoj aktivnosti i dobiti,
- komparaciju profitne marže s različitim djelatnostima s povratom na investirano,
- potrebu adaptacije pojedinih komponenti aktive i pasive,
- mjerenje profitabilnosti u slučaju revalorizacije imovine (Belak, 2014/2015).

U praksi postoje situacije u kojima se aktivnost poduzeća oslanja na intelektualni kapital i iznajmljenu imovinu, a ni jedno ni drugo nije uključeno u bilancu stanja. Tada prihod višestruko prekoračuje imovinu, s tim da dobit u odnosu na vlastiti kapital pokazuje previsoke stope povrata. Mjerenje profitabilnosti u takvim je situacijama neupotrebljivo (Belak, 2014/2015).

Iako pokazatelji profitabilnosti nude korisne informacije, postoje neka ograničenja:

- Mnoge banke raspolažu velikim brojem različitih aktivnosti kako bi privukle klijente te je u takvim slučajevima teško razviti smisleni skup tržišnih standarda za komparativne svrhe. U tom su smislu pokazatelji profitabilnosti učinkovitiji za manje banke nego za veće koje djeluju na širem tržištu.
- Mnoge banke žele biti iznadprosječne tako da postizanje prosječne performanse nije nužno nešto što bi se moglo okarakterizirati dobrim.
- Inflacija može negativno utjecati na bilancu, odnosno utječe i na troškove amortizacije i troškove zaliha. Prema tome, financijske analize jedne banke ili komparativne analize više banaka treba tumačiti s oprezom.
- Sezonski faktori također mogu negativno utjecati na analizu profitabilnosti.
- Različita operativna i računovodstvena praksa može iskriviti komparaciju. Primjerice, metode vrjednovanja zaliha i amortizacije mogu utjecati na financijska izvješća i time iskriviti komparativnu analizu banki koje koriste različite računovodstvene postupke.
- Mnoge banke i druge vodeće organizacije koriste statističke procedure kako bi analizirale financijske pokazatelje te na temelju toga klasificirale poduzeća prema njihovoj vjerojatnosti upadanja u financijske teškoće (Lesáková, 2007, str. 262-263).

3.2. Analiza i interpretacija pokazatelja investiranja

Najvažnija činjenica koja bi se odnosila na nedostatke pokazatelja investiranja odnosi se na indiciju da pokazatelji investiranja reflektiraju jedino evoluciju reformi tržišne deregulacije. Preciznije rečeno, intenzitet kontrole kapitala može biti izravno izveden iz pokazatelja investiranja odluzimajući ga od jedan. To bi značilo da bi vrijednost promatrane mjere varirala između nule i jedan, gdje bi vrijednost nula indicirala na otvoreno tržište s niskim stupnjem kontrole kapitala, dok bi vrijednost jedan ukazivala na tržište s visokim stupnjem kontrole kapitala (Arouri, Jawadi, & Nguyen, 2010, str. 41).

3.3. Analiza i interpretacija pokazatelja likvidnosti

Koeficijent trenutne likvidnosti pokazuje sposobnost za trenutno podmirenje obveza. Brojnik pokazatelja obuhvaća najlikvidniju imovinu, a to je novac. Ipak, može se proširiti tako da obuhvaća i kratkoročna likvidna ulaganja. Za razliku od pokazatelja trenutne

likvidnosti, koeficijent ubrzane likvidnosti uključuje i manje likvidnu kratkotrajnu imovinu i novčane ekvivalente. U tom slučaju, pokazatelj će logično biti veći, odnosno precijenjen. Iz tog je razloga potrebno pri izračunu pokazatelja navesti na osnovi kojih pozicija bilance je računat (Janus, 2010, str. 3).

Važnost potencijalnih obveza varira za nebankarski i bankarski sektor. U nebankarskom sektoru, potencijalne obveze predstavljaju potencijalne novčane odljeve, a kad je prikladno, trebaju biti uključene u procjenu likvidnosti neke tvrtke. U bankarskom sektoru, potencijalne obveze predstavljaju potencijalno značajne novčane odljeve koji nisu ovisni o financijskom stanju banke. Iako odljev u normalnim tržišnim okolnostima obično može biti nizak, opće makroekonomske ili tržišne krize mogu potaknuti znatno povećanje odljeva koje se odnosi na potencijalne obveze zbog povećanja poslovnih stečajeva koji često prate takve događaje. Osim toga, takve krize često karakteriziraju smanjene razine ukupne likvidnosti, što može dalje uzrokovati manjak sredstava (Robinson, Van Greuning, Henry, & Broihahn, 2009, str. 285).

3.4. Analiza i interpretacija pokazatelja zaduženosti

Za početak se može postaviti pitanje je li zaduženost loša? Odgovor bi bio i da i ne. Naime, konstantno zaduživanje predstavlja problem. Veliki dugovi opterećuju banke koje postaju sve ranjivije u trenucima ekonomske krize, što može u ekstremnim slučajevima dovesti do stečaja (Kurt, 2013).

Pokazatelji zaduženosti imaju svoje prednosti, ali i nedostatke. Budući da je u ovom radu već problematiziran sam pojam pokazatelja zaduženosti i na što se oni odnose, u nastavku ću se osvrnuti isključivo na njihove nedostatke.

Pokazatelji zaduženosti ne razlikuju imovine banke s obzirom na njihovu rizičnost te u odsustvu zatjeva kapitala na temelju rizika da uspostave relativno rizičniju bilancu ili prošire nebilančane aktivnosti. Osim toga, ne odgovaraju adekvatno trendovima u financijskim inovacijama zato što se signifikantna zaduženost promatra kroz ekonomsku moć. Pokazatelji zaduženosti stoga se ne mogu promatrati sami za sebe. Trebali bi biti nadopunjeni drugim alatima i mjerilima kako bi se osigurala cjelokupna slika moći pojedinih banaka ili grupaciji banaka, kao i u financijskom sustavu (D'Hulster, 2009, str. 4-5).

3.5. Analiza i interpretacija pokazatelja aktivnosti

Kada se prilikom analize poslovanja koriste pokazatelji aktivnosti, važno je provjeriti u bilješkama koje se računovodstvene politike koriste za rashodovanje zaliha. U slučaju korištenja različitih metoda dobiti će se različite vrijednosti zaliha, a posljedica toga su različiti koeficijenti obrta zaliha. Primjerice, primjenom FIFO metode zalihe će biti precijenjene, a rashodi prodanih proizvoda podcijenjeni što će dovesti do većeg koeficijenta obrta zaliha i nižeg trajanja držanja zaliha. Ako se koristi LIFO metoda (metoda prosječnog ponderiranog troška nabave), onda će doći do nižeg koeficijenta obrta zaliha i duljeg trajanja držanja zaliha (Janus, 2010, str. 4).

Također, potrebno je provjeriti kakvi se uvjeti kreditiranja koriste. Trajanje naplate potraživanja koje je predugo može značiti da klijenti sporo plaćaju obveze i time je novac predugo vezan u imovini, dok s druge strane prekratko trajanje naplate potraživanja može značiti da su uvjeti kreditiranja prestrogi (Janus, 2010, str. 5).

3.6. Analiza i interpretacija pokazatelja ekonomičnosti

Kod računanja pokazatelja ekonomičnosti ne treba voditi računa o konstantnosti cijena jer su i brojnik i nazivnik iskazani vrijednosno u obje varijante. Pretpostavka je da dolazi do promjene ulaznih cijena. Praksa poznaje situaciju takozvanih cijenovnih škarica kod kojih dinamika promjene ulazno-izlaznih cijena može biti različita te ići na štetu poslovnog rezultata (Delić, 2014).

Dobro je za banku da je vrijednost ovog pokazatelja što je moguće veća. Ako bi bila manja od jedan, onda operativni troškovi i vrijednosna usklađivanja ne bi bili pokriveni prihodima. Banke često koriste odnos troška zaposlenih i ukupnog prihoda s ciljem kontrole troškova zaposlenih koji su zapravo značajna stavka ukupnih troškova te je zanimljivo pratiti kretanje tog pokazatelja u određenom vremenu, mada je to važnije za internu analizu financijskih izvještaja. Osim toga, pokazatelji ukupne ekonomičnosti ne nude širu sliku, stoga je za kompleksnije sagledavanje poslovanja potrebo računati i parcijalne pokazatelje ekonomičnosti kako bi se uočio njihov utjecaj na pokazatelje ukupne ekonomičnosti (Žager & Žager, 1999, str. 179).

Općenito govoreći, analiza pokazatelja koristi se od strane menadžera, kreditora i investitora te otkriva mnogo o poslovanju banaka, no postoji nekoliko problema koje treba uzeti u obzir:

- Omjer je samo jedan broj podijeljen s drugim, stoga je nerazumno očekivati mehanički izračun jednog pokazatelja automatski dati važni uvid u poslovanje banke.
- Jedan ili nekoliko pokazatelja poslovanja samostalno mogu biti zbunjujući, ali u kombinaciji sa znanjem menadžmenta i ekonomskim okolnostima pokazatelji mogu više toga objasniti (Lesáková, 2007, str. 263).

4. RAZVOJ POKAZATELJA POSLOVANJA USKLAĐENIH S RIZIKOM

Većina velikih i međunarodnih aktivnih svjetskih financijskih institucija koriste sustav upravljanja rizicima za procjenu povrata rizika. Ova se praksa opisuje kao gospodarsko upravljanje kapitalom ili kao raspodjela kapitala. Pritom se kao mjera vrijednosti raspodjele kapitala najčešće koristi RAROC (Milne & Onorato, 2012, str. 1-2).

Za analizu profitabilnosti i rizika svake linije poslovanja banka bi trebala imati vlastitu bilancu te račun dobiti i gubitka za svaku pojedinu poslovnu liniju. Mnoge netradicionalne aktivnosti banaka ne traže izravno alokaciju kapitala za svaku poslovnu liniju, što je razlog njihovog otežanog financijskog izvještavanja. Osim sustava RAROC, za mjerenje profitabilnosti i rizika linije poslovanja danas se koristi i sustav RORAC (Pavković, 2004, str. 187).

Kada se uspoređuje profitabilnost univerzalnih banaka i banaka vođenih investicijskim aktivnostima, jasno je da su potonje pretrpjele veće gubitke u kriznim situacijama, iako su poslovale bolje u periodima koji nisu bili obilježeni krizom. Zanimljivo bi pitanje bilo je li veći rizik naposljetku bolje nagrađen? Odgovore bi trebalo potražiti u povratku prilagođenosti riziku. Tradicionalna analiza performansi ne odražava u potpunosti složeni svijet računovodstva i sudionici na tržištu mogu imati određene poteškoće u razumijevanju informacija koje banke osiguravaju (European Central Bank, 2010, str. 26).

Razvoj navedenih dvaju sustava bit će detaljnije prikazan i analiziran u naredna dva potpoglavlja.

4.1. RAROC

RAROC se odnosi na prilagodbu na povrat ulaganja koji se računa kao element rizika. Donositeljima odluka nudi mogućnost komparacije povrata na nekoliko različitih projekata s različitim razinama rizika. RAROC je postao osobito popularan osamdesetih godina prošlog stoljeća jednostavnijem povratu na kapital računa se prema sljedećoj formuli (Investopedia):

$$RAROC = \frac{\text{prihod} - \text{troškovi} - \text{očekivani gubici} + \text{prihodi glavnice}}{\text{glavnica}}$$

Glavni cilj sustava alokacije kapitala temeljenih na riziku jest pružiti jedinstvenu mjeru uspješnosti. Menadžement stoga može ove mjere koristiti za procjenu uspješnosti budžetiranja kapitala i kao ulaz za kompenzacije sustava, što koristi višim menadžerima. Prije nešto više od jednog desetljeća Bank of America je razvila sposobnost izračuna RAROC-a s obzirom na razinu pojedinačnih proizvoda, transakcija i odnosa s klijentima. Taj trogodišnji proces razvoja i implementacije sustava za mjerenje ekonomske dobiti pruža zanimljivu studiju slučaja u primjeni financijske teorije na stvarnim poslovnim problemima (James, 1996, str. 1-2).

Razvoj metodologije izračuna RAROC-a može se pratiti još od sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Izvorni interes bio je izmjeriti rizik kreditnog portfelja banke, kao i iznos temeljnog kapitala potrebnog za ograničenje vjerojatnosti gubitaka štediša banke. Od tada je i niz drugih banaka usvojio RAROC s ciljem kvantifikacije iznosa temeljnog kapitala potrebnog za podršku svih poslovnih aktivnosti. RAROC alokira kapital zbog dva ključna razloga:

- upravljanja rizicima,
- ocjenjivanja uspješnosti poslovanja.

Za potrebe upravljanja rizicima, najvažniji cilj dodjele kapitala na pojedine poslovne jedinice jest odrediti optimalnu strukturu kapitala banke. Ovaj proces uključuje procjenu doprinosa volatilnosti svake poslovne jedinice ukupnom riziku banke, a time i ukupnim kapitalnim zahtjevima banke (James, 1996, str. 3-4).

RAROC danas aktivno promoviraju i konzultantske industrije i regulatori, zbog čega ima širok raspon primjena, od komercijalnog i investicijskog bankarstva do upravljanja imovinom i osiguranja. Da bi financijske institucije bile u mogućnosti koristiti vlastite interne modele kao dio naprednijeg izračuna regulatornog kapitala, ti modeli moraju proći test korištenja kako bi ih banke aktivno koristile u upravljanju portfeljom. RAROC je tako postao najrašireniji primjenjeni alat za financijsko vrjednovanje diljem svijeta (Milne & Onorato, 2009, str. 7).

RAROC (*eng. risk-adjusted return on capital*) dozvoljava bankama alokaciju kapitala na pojedine poslovne jedinice u odnosu na pojedinačni rizik poslovanja. Teoretski, RAROC se može izdvojiti iz jednofaktorskog CAPM kao višak prinosa na tržištu po jedinici tržišnog rizika, tj. tržišna cijena rizika. RAROC prilagođava dodanu vrijednost u odnosu na potrebni kapital (European Central Bank, 2010, str. 9-10).

RAROC pruža informacije koje su korisne prilikom komparacije portfelja iste količine ekonomske neto dobiti, ali s bitno različitim ekonomskim mjerama kapitala. Jedno od ključnih pitanja u korištenju RAROC-a jest podešavanje stope zapreke koja odražava trošak kapitala banke. U tom smislu praxe između banaka variraju. Neke će banke postaviti jedinstveni trošak kapitala, primjerice ponderirani prosječni trošak kapitala ili ROE u svim poslovnim jedinicama, dok će druge banke postaviti potrebne povrate koji variraju sukladno rizicima poslovnih jedinica (Basel Committee on Banking Supervision, 2008, str. 12).

Proliferacija modela mjerenja kreditnog rizika u bankarstvu može naglasiti procikličke tendencije u bankarstvu uz potencijalne makroekonomske posljedice. Modeli pretjeranmo optimistične procjene rizika neplaćanja tijekom privrednog uspona jača prirodnu sklonost banaka da ponovno posuđuju samo u poslovnom ciklusu u kojem središnje banke ostaju suzdržane. Štoviše, ako su modeli rizika neopravdano pesimistični tijekom recesijskih vremena, onda čak ni najizraženija ekspanzivna monetarna politika ne može potaknuti banke na kreditiranje dužnika koji se percipiraju kao slabo kreditno rizični. Ako su banke osjetljive na rizike alokacije kapitala i regulativnih zahtjeva, onda neće biti u mogućnosti pozajmljivati tijekom niskih razina poslovanja u poslovnom ciklusu te će pozajmljivati u periodima privrednog uspona. Razlog tome je osjetljivost zahtjeva kapitala na rizik, što se može uočiti na primjeru RAROC-a, koja se smanjuje ili povećava kako se procjena rizika neplaćanja smanjuje, odnosno povećava (Allen & Saunders, 2003, str. 1).

U smislu financijske analize, rizičniji projekti i investiranja moraju biti vrjednovani drugačije od vlastitih nerizičnih kopija. Preciznije rečeno, diskontiranjem rizičnih novčanih tokova od manje rizičnih, RAROC računa promjene u profilu ulaganja. U principu, što je veći rizik, veći je i povrat. Slijedom navedenog, kada banke trebaju usporediti i suprotstaviti dva različita projekta ili ulaganja, potrebno je navedene postavke uzeti u razmatranje (Investopedia).

4.2. RORAC

Magnituda ekonomskog kapitala obično se određuje na način da je vjerojatnost neočekivanih gubitaka ispod neke specifične razine (Crouhy, Turnbull, & Wakeman, 1999, str. 6). Uz navedeni i pojašnjeni RAROC, pažnju je potrebo posvetiti i definiranju i korištenju RORAC-a.

RORAC (*eng. return on risk-adjusted capital*) predstavlja stipu povrata koja se koristi u financijskoj analizi, pri čemu se rizični projekti i investicije procjenjuju na temelju rizičnog kapitala. RORAC olakšava komparaciju i suprotstavljanje projekata s različitim profilima rizika. Računa se prema sljedećoj formuli (Investopedia):

$$RORAC = \frac{\text{neto prihod}}{\text{alocirani rizični kapital}}$$

Formula za izračun pokazatelja RORAC omogućuje komparativnu analizu investicija koje imaju različite razine rizika ili različite profile rizika. Ekonomski je kapital prilagođen gubitku maksimalnog potencijala nakon izračunavanja mogućih povrata i/ili njihove volatilnosti (Q Finance).

Različite korporacijske jedinice mogu koristiti RORAC kako bi kvantificirale i održale prihvatljivu razinu izloženosti riziku. Ovaj je pokazatelj sličan već opisanom RAROC-u, međutim kod RORAC-a je kapital prilagođen riziku, a ne stopi povrata. Zato se RORAC koristi u slučajevima analize ovisnosti rizika i glavnih sredstava (Investopedia).

Komponente povrata kod pokazatelja RORAC uključuju odbitak za administrativne troškove i očekivane gubitke po kreditima koji se temelje na vjerojatnosti oporavka kredita u slučajevima njegovog neplaćanja od strane zajmoprimaca. RORAC metoda oslanja se na kamatne stope koje se smiju prekoračiti kako bi transakcija ili poslovanje bilo isplativo. Dakle, radi se o odnosu kapitala prilagođenog riziku i odgovarajućoj kamatnoj stopi povrata. Stoga bi standardni model RORAC-a u kombinaciji s prikladnom kamatnom stopom mogao biti dovoljan alat za izvještavanje (Punjabi & Dunsche, 1998, str. 19-24).

„Sadržaj riziku prilagođene dobiti i riziku prilagođenog kapitala različit je za različite korisnike. Cilj je identificiranje mjera prinosa iz poslovanja poslovne linije i uspoređivanje prinosa s alociranim kapitalom... Kapital se može uskladiti za rizik (RORAC) tako da su mu maksimalni gubici bazirani na budućim prinosima ili na iznos neophodan za pokriće dobiti. Informacije o pokazateljima RAROC i RORAC korisne su za analizu trendova profitabilnosti, za poslovne odluke menadžmenta o budućim alokacijama sredstava i za spoznaju koje aktivnosti i linije poslovanja donose dobit“ (Pavković, 2004, str. 187-188)

5. PRIMJENA I PRIKAZ STANJA NA RAZINI EUROPSKOG BANKARSKOG SUSTAVA

„Za uspješno provođenje makroprudencijalne politike nužno je identificirati sve izvore rizika koji mogu narušiti financijsku stabilnost. Zbog složenih odnosa među financijskim institucijama i tržištima i rizika povezanih s infrastrukturom financijskog sustava te s domaćim i vanjskim makroekonomskim kretanjima, broj čimbenika koji mogu utjecati na financijsku stabilnost i potencijalnih izvora sistemskih rizika iznimno je velik. Stoga je odabir pokazatelja koji će omogućiti pravodobno uočavanje gomilanja ranjivosti i potencijalnih sistemskih rizika jedan od velikih izazova za makroprudencijalnu politiku“ (Dumičić, 2015, str. 1).

Sebastian Fritz, Michael Kalkbrener i Wilfried Paus, zaposlenici Deutsche Bank AG, proveli su istraživanje vezano za ekonomski kapital i mjerenje profitabilnosti banaka s obzirom na rizik. Ekonomski kapital i mjere profitabilnosti temeljene na riziku najčešće se koriste u financijskom svijetu. Njihove su definicije evoluirale tijekom vremena pa se nameće pitanje odgovaraju li ti pokazatelji suvremenim teorijama u bankarstvu.

Koji su glavni rizici s kojima se banke suočavaju? Koji je pravi iznos kapitala za pokrivanje tih rizika? Mnoge europske banke kao pokazatelje uspješnosti poslovanja koriste RAROC/RORAC pokazatelje. Te se mjere temelje na pretpostavci da se rizik može operacionalizirati te se stoga mogu upotrijebiti za određivanje profitabilnosti. Međutim, na tržištima kapitala odvija se druga priča. Naime, pokazatelj profitabilnosti banaka koji se često koristi u javnim objavama nije ni RAROC ni RORAC, već ROE. Budući da banke interesira njihova stabilnost ili konstantno povećanje ROE, menadžment će u pravilu podržati bilo kakvu legalnu metodu stabilizacije dobiti.

Dvije osnovne varijante pokazatelja prilagođenih riziku upravo su već spomenuti RAROC i RORAC, koji su zapravo samo poboljšanja klasičnog pokazatelja ROE. Pokazalo se da RAROC-u u biti nedostaje ona specifična dimenzija rizika jer se manje odnosi na uspješnost u monetarnim uvjetima, a više na transakcije, klijente i poslovne linije po stopi uspješnosti (Fritz, Kalkbrener, & Paus, 2004, str. 1-8).

Općenito govoreći, europske banke više pažnje posvećuju stabilizaciji i sigurnosti financijskog sustava u cjelini te bankarskog sektora zbog krize koja je pogodila financijska tržišta prije desetak godina. Mjere za oštriji nadzor i povećani oprez kada su u pitanju analize uspješnosti poslovanja banaka s obzirom na rizik iz dana u dan sve su više dobivale na važnosti (Kalluci, 2011, str. 7-10).

Primjer takvog stanja možemo pronaći u nama ne tako dalekoj Albaniji, u čijem se slučaju koristio pokazatelj ROE. U Slici 1. prikazana je usporedba pokazatelja ROE i ROA u odnosu na zemlje iz bliže okolice.

Slika 1. ROE i ROA: usporedba pokazatelja među nekoliko zemalja

<i>Country</i>	<i>Return on equity, in % (ROE)</i>				<i>Return on assets, in % (ROA)</i>			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Albania	22.4	20.2	20.3	11.4	1.4	1.4	1.6	0.9
Bosnia and Herzegovina	6.2	8.5	8.9	4.8	0.7	0.9	0.9	0.5
Bulgaria	21.4	25.0	24.8	23.1	2.1	2.2	2.4	2.1
Croatia	15.1	13.0	11.1	10.9 ¹²	1.6	1.5	1.6	1.8 ¹²
Czech Republic	25.2	22.5	24.5	23.7 ¹²	1.4	1.2	1.3	1.3 ¹²
Macedonia	7.5	12.3	15.8	16.5 ¹²	1.2	1.8	2.0	1.9 ¹²
Montenegro	5.3	6.8	6.2	3.5 ¹²	0.8	1.1	0.7	0.3 ¹²
Romania	15.4	13.6	11.5	15.9 ¹³	1.9	1.7	1.3	1.4 ¹³
Serbia	6.7	10	10.2	10.6	1.1	1.7	1.7	2.1
Greece	15.9	12.8	14.8	11.2 ¹⁴	0.9	0.8	1.0	0.7 ¹⁴
Italy	9.7	11.4	9.7	N/A	0.7	0.8	0.7	N/A

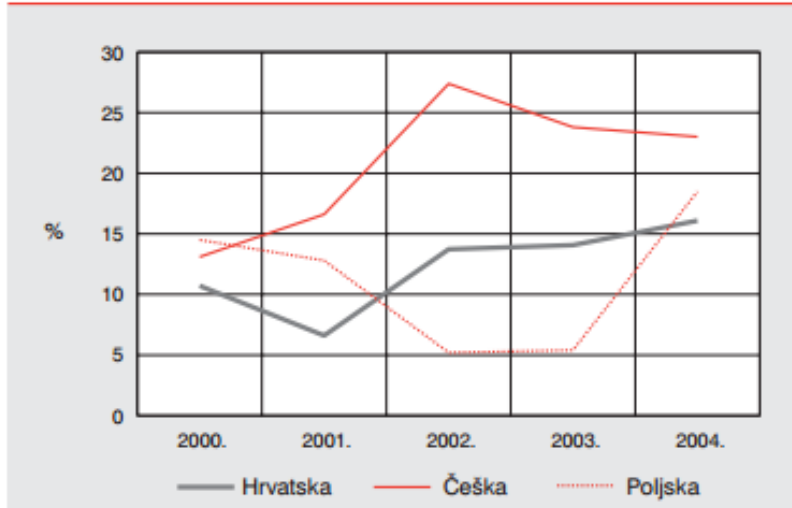
Izvor: <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/SCP201108.pdf>

U usporedbi s bankarskim sustavima tranzicijskih zemalja Srednje i Istočne Europe te s bankarskim sustavima i baltičkih zemalja, hrvatski je bankarski sustav primjerice u 2004. godini ostvario solidan financijski rezultat uz umjerenu izloženost kreditnom riziku i jaku kapitalnu bazu. Može se zaključiti da je primjetan trend smanjivanja stope adekvatnosti kapitala, što se pripisuje percepciji smanjenog rizika od strane banaka. Krajem 2004. godine agregatna stopa adekvatnosti kapitala hrvatskih banaka iznosila je 15,3%, u usporedbi s prosjekom tranzicijskih zemalja Srednje i Istočne Europe, koji je za isto razdoblje bio nešto niži, a najniži je imala Mađarska.

Može se tvrditi da je profitabilnost hrvatskoga bankarskog sustava u posljednjih pet godina blizu prosječne profitabilnosti bankarskih sustava usporedivih zemalja, s iznimkom

2002. godine, kada je bila prepolovljena. ROE je krajem navedene godine bio nešto niži od prosjeka usporedivih zemalja (Slika 2).

Slika 2. Prinosi na kapital u odabranim zemljama Srednje i Istočne Europe

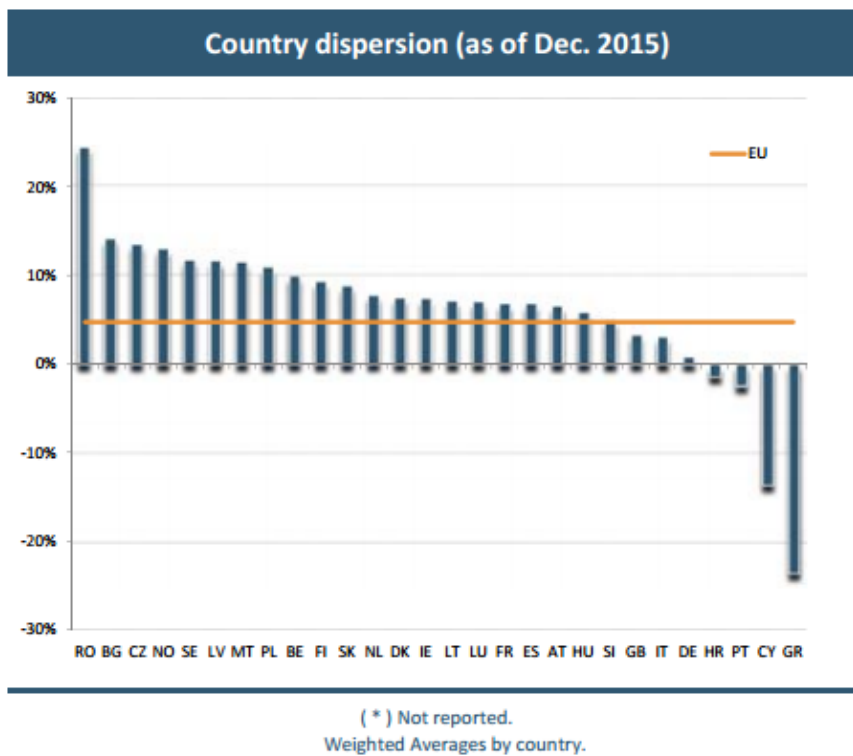
Izvor: <http://old.hnb.hr/publikac/makrobonitetna-analiza/h-mba-01.pdf>

Iz prethodno navedenog može se zaključiti kako je hrvatski bankarski sustav u tom periodu bio siguran i profitabilan (Hrvatska narodna banka, 2005, str. 34-35). Ali što je s ostatkom Europe?

Količina kapitala kojom europske banke raspolažu parcijalno je određena regulatorima. Neki stručnjaci smatraju da ROE nije smisleno mjerilo uspješnosti jer ne uzima u obzir dio duga i rizika koji su uključeni u stvaranje povrata. Nedvojbeno, potraga za visokim ROE doprinijela je financijskoj krizi na način da su bankari nakrcavali dug i rizik. Kratkotrajno se činilo da talav sistem funkcionira, a onda se sve raspalo i još uvijek se otkrivaju precizni rizici koji su doveli do proizvodnje takvih povrata.

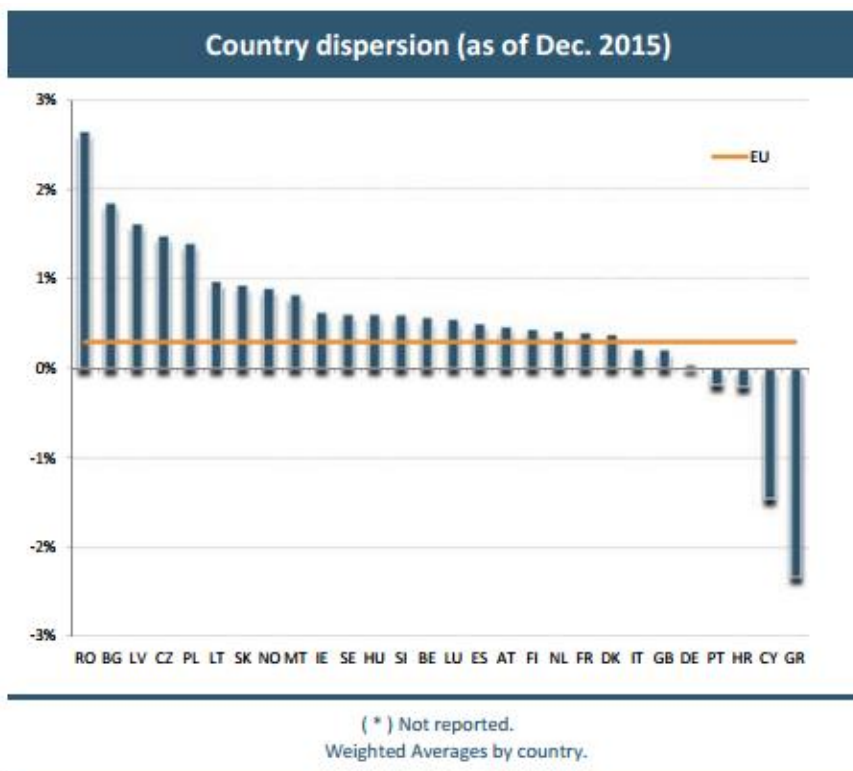
Unatoč tome, ROA je i dalje opstala i češće se može naći kao pokazatelj nego neke preciznije i bolje mjere. Ipak, dioničari trebaju pronaći nekakav način procjene koliko kvalitetno banke raspolažu svojim novcem, a banke se neprestano zadužuju. Europske su banke 2014. godine izdale 60 bilijuna \$, a godinu prije toga 51 bilijun \$. Takav se trend nastavlja i u 2015. godini (Ralph, 2015).

Slika 3. ROE – disperzija među prikazanim europskim zemljama

Izvor: <http://www.eba.europa.eu>

Slika 4. ROA – disperzija među prikazanim europskim zemljama

Izvor: <http://www.eba.europa.eu>

Unatoč slabljenju ekonomije, mnogi bankari očekuju uspješnost poslovanja. Iako se predviđa smanjenje troškova i rast prihoda, banke će i dalje nastojati barem malo poboljšati ROE. Diljem Europe bankari očekuju pad troškova od 1,57%, što je čak tri puta više nego prethodne godine. Očekuje se i rast od 3,36%, što nadmašuje očekivanja. Iako se ide prema poboljšanju ROE od 1,62%, pretpostavlja se da će biti moguće poboljšati taj pokazatelj samo za polovicu navedene vrijednosti. Bankari u Poljskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj s druge strane predviđaju blagi pad ROE. Nasuprot njima, bankari u Španjolskoj, Velikoj Britaniji, Austriji i sa sjevera Europe predviđaju porast od čak 3,5% (European Banking Barometar, 2015).

Prijedlozi za unaprjeđenje mogu se svesti u tri kategorije:

- ROE može biti manje mjera uspješnosti poslovanja, a više poticajni element u odnosima banki i tržišta. Sveuobuhvatnom raščlambom trebalo bi se ići dalje od tog pokazatelja, mada to ne znači da će biti isključen, te osigurati procjena na temelju poslovnih podataka i kvalitativnih informacija. održivi pokazatelji izgrađeni na temelju modela ekonomskog kapitala i financijskog planiranja mogu biti od velike koristi.
- Poželjne osobine kojima se mjeri uspješnost poslovanja banki trebale bi obuhvatiti više aspekata, poput kvalitete aktive, sposobnosti financiranja, rizika povezanog s proizvodnom vrijednošću i sl. Tako bi se izbjegle manipulacije tržišta.
- Procesi upravljanja rizicima trebali bi biti još precizniji. Na tragu toga, ključna je sveobuhvatna analiza za sva područja poslovanja banki na temelju ostupnih i usporedivih podataka, što može zahtijevati otvaranja prema javnosti i nadzornicima (European Central Bank, 2010, str. 36).

6. ZAKLJUČAK

Zbog negativnog trenda gospodarskih aktivnosti, ne samo na europskoj, nego i na globalnoj razini, događa se usporavanje poslovnih aktivnosti banaka, što za posljedicu ima smanjenje potražnju za kreditima. Banke su morale, da bi opstale, snaći se u takvoj situaciji i mijenjati politiku poslovanja.

S obzirom na činjenicu da bankarski sustav upravlja najvećim dijelom ukupne nacionalne štednje, logično je tvrditi da svojim aktivnostima izravno utječe na razvoj gospodarstva zemlje. Zato se pojavljuje sve veći broj ljudi koji žele imati uvid u poslovanje banki. Pokazatelji uspješnosti poslovanja mogu u tom smislu biti od velike koristi. U prilog tome ide i činjenica da se veliki broj stručnjaka bavi analizom i ocjenom prediktivnih sposobnosti pokazatelja.

Mnoge europske banke kao pokazatelje uspješnosti poslovanja koriste RAROC/RORAC pokazatelje koje pretpostavljaju da se rizik može mjeriti. Prema dostupnim podacima iz korištene literature očigledno je da su javnosti konkretni brojevi tih pokazatelja vezanih za konkretnu banku nepoznati te se u većini slučajeva najčešće koristi ROE, a nešto rjeđe ROA. Zašto je situacija takva? Još uvijek se nije došlo do preciznog odgovora. Možda dio poslovanja banka želi zadržati unutar organizacije, stoga ne koristi RAROC ili RORAC, iako su ta dva pokazatelja zapravo derivirana od ROE. U tom se smislu koristi ROE koji je slabije vezan za rizični profil.

Takve tvrdnju impliciraju na činjenicu da suvremenim teorijama u bankarstvu vjerojatno ne odgovaraju sadašnji pokazatelji uspješnosti poslovanja te bi trebalo poduzeti neke korake koji bi popravili sadašnju situaciju. To ne znači da se problematizirani pokazatelji moraju isključiti, ali bi uz njih svakako trebalo uzeti u obzir i neke druge indikatore koji bi preciznije odgovorili na pitanja rizika i uspješnog poslovanja u suvremenom dobu.

Literatura

- Allen, L., & Saunders, A. (2003). *A survey of cyclical effects in credit risk measurement models*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Bank for International Settlements: <http://www.bis.org/>
- Arouri, M. E., Jawadi, F., & Nguyen, D. K. (2010). *The Dynamics of Emerging Stock Markets: Empirical Assessments and Implications*. New York: Physica-Verlag.
- Basel Committee on Banking Supervision. (28. studeni 2008). *Range of practices and issues in economic capital modelling*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Bank for International Settlements: <http://www.bis.org/>
- Belak, V. (2014/2015). *Pokazatelji performanse*. Preuzeto 26. lipanj 2016 iz Sveučilište u Mostaru: Ekonomski fakultet: <http://ef.sve-mo.ba/>
- Crouhy, M., Turnbull, S. M., & Wakeman, L. M. (1999). Measuring risk-adjusted performance. *Journal of Risk*, II (1), str. 5-35.
- Delić, M. (17. prosinac 2014). *Pokazatelji uspješnosti poslovanja u trgovini*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Ekonomski fakultet Zagreb: <http://web.efzg.hr/>
- D'Hulster, K. (2009). *The Leverage Ratio: A New Binding Limit on Banks*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz The World Bank: <http://www.worldbank.org/>
- Dumičić, M. (2015). *Pokazatelji financijske stabilnosti - primjer Hrvatske*. Preuzeto 28. LIPANJ 2016 iz Hrvatska narodna banka: <https://www.hnb.hr/>
- European Banking Barometar. (2015). *Reflecting a challenged industry*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz European Banking Barometar: <http://www.ey.com/>
- European Central Bank. (2010). *Beyond ROE - How to measure bank performance*. Frankfurt: European Central Bank.
- Fritz, S., Kalkbrener, M., & Paus, W. (29. srpanj 2004). *A Fundamental Look at Economic Capital and Risk-Based Profitability Measures*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Selected Publications: Michael Kalkbrener: <http://kalkbrener.at/>
- Haldane, A. G. (24. listopad 2011). *Control rights (and wrongs)*. Preuzeto 19. lipanj 2016 iz Bank for International Settlements: <https://www.bis.org>
- Hrvatska narodna banka. (2015). *Bilten o bankama br. 28*. Zagreb: Hrvatska narodna banka.
- Hrvatska narodna banka. (2005). *Makrobonitetna analiza*. Zagreb: Kratis d.o.o.

Investopedia. (n.d.). *Risk-Adjusted Return On Capital - RAROC*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Investopedia: <http://www.investopedia.com/>

Investopedia. (n.d.). *What is 'Return On Risk-Adjusted Capital - RORAC'*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Investopedia: <http://www.investopedia.com/>

James, C. (22. rujan 1996). *RAROC Based Capital Budgeting and Performance Evaluation: A Case Study of Bank Capital Allocation*. Philadelphia, Pennsylvania, United States of America.

Janus, A. (2010). *Analiza financijskih izvještaja pomoću pojedinačnih pokazatelja*. Preuzeto 26. lipanj 2016 iz Financijski klub: <http://finance.hr/>

Kalluci, I. (2011). Analysis of the Albanian banking system in a risk performance framework. *Special Conference Paper* (str. 5-43). Athens: Bank of Greece.

Kurt, D. (8. siječanj 2013). *Understanding Leverage Ratios*. Preuzeto 27. lipanj 2016 iz Investopedia: <http://www.investopedia.com/>

Lesáková, L. (2007). Uses and Limitations of Profitability Ratio Analysis in Managerial Practice . *5th International Conference on Management, Enterprise and Benchmarking* (str. 259-264). Budapest: Hungary.

Markin, A. (29. travanj 2012). *Financijski pokazatelji - pokazatelji likvidnosti*. Preuzeto 25. lipanj 2016 iz Profitiraj.hr: <http://profitiraj.hr/>

Mesarić, P. (2009). *Temeljni pokazatelji analize financijskih izvještaja*. Preuzeto 22. lipanj 2016 iz Financijski klub: <http://finance.hr/>

Milne, A., & Onorato, M. (2009). Risk-adjusted measures of value creation in financial institutions. Helsinki, Finland.

Milne, A., & Onorato, M. (2012). *Risk-adjusted measures of value creation in financial institutions*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Loughborough University Institutional Repository: <https://dspace.lboro.ac.uk>

Pavković, A. (2004). Instrumenti vrednovanja uspješnosti poslovnih banaka. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu* , II (1), str. 179-192.

Pejić Bach, M., Posedel, P., & Stojanović, A. (2009). Determinante profitabilnosti banaka u Hrvatskoj. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu* , VII (1), str. 81-92.

Punjabi, S., & Dunsche, O. (1998). Effective Risk-Adjusted Performance Measurement for Greater Shareholder Value. *The Journal of Lending & Credit Risk Management* , str. 18-24.

Q Finance. (n.d.). *Understanding and Calculating RORAC, RAROC, and RARORAC*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Q Finance: <http://www.financepractitioner.com/>

- Ralph, O. (16. studeni 2015). *Why banks come back to return on equity*. Preuzeto 28. lipanj 2016 iz Banks: <http://www.ft.com/>
- Robinson, T. R., Van Greuning, H., Henry, E., & Broihahn, M. A. (2009). *International Financial Statement Analysis*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Ružičić, D. (25. siječanj 2015). *Mogućnost primene DuPont analize u kontroingu poslovanja privrednih subjekata*. Preuzeto 20. lipanj 2016 iz Ekonomska istraživanja i analize : <http://ruzicic.blogspot.hr/>
- Streitenberger, M., & Miloš Sprčić, D. (2011). Prediktivna sposobnost financijskih pokazatelja u predviđanju kašnjenja u otplati kredita. *Ekonoski pregled* , 62 (7-8), str. 383-403.
- Šarlija, N. (2009). *Predavanja za kolegija "Analiza poslovanja poduzeća"*. Preuzeto 22. lipanj 2016 iz Odjel za matematiku: <https://www.mathos.unios.hr/>
- Vinković Kravaica, A. (n.d.). *Analiza pokazatelja uspješnosti poslovanja na temelju podataka iz financijskih izvještaja*. Preuzeto 21. lipanj 2016 iz Veleučilište u Rijeci: <http://www.veleri.hr/>
- Vučković, M. (2010). Analiza učinkovitosti hrvatskih banaka pomoću višekriterijskog programiranja. *EFZG Serija članaka u nastajanju* . Zagreb.
- Vukoja, B. (n. d.). *Primjena analize financijskih izvješća pomoću ključnih financijskih pokazatelja kao temelj donošenja poslovnih odluka*. Preuzeto 20. lipanj 2016 iz Revident: društvo za reviziju i poslovne usluge: <http://www.revident.ba/>
- Žager, K., & Žager, L. (1999). *Analiza financijskih izvještaja*. Zagreb: MASMEDIA.